

Raadsavond	30-9-2024
Zaaknummer	692052
Portefeuillehouder	Nick van Egmond
Vorbereid door	Concernadvies
Onderwerp	Ontwikkelprogramma Participatie

Beslispunten

Het Ontwikkelprogramma Participatie Kaag en Braassem 2024 - 2026 met de volgende onderdelen vast te stellen;

- Doelstellingen op het gebied van participatie
- De prioriteiten op participatie voor komende periode 2024 - 2026

Wat willen we bereiken

Als gemeente willen we een volgende stap zetten in de samenwerking met inwoners en organisaties (zoals ondernemers, verenigingen en belangenorganisaties) daar waar mogelijk en gewenst. Wij willen onze inwoners de ruimte bieden, zodat zij vanuit hun eigen verantwoordelijkheid kunnen meewerken aan een breed gedragen en goed antwoord op vraagstukken die in de eigen omgeving spelen. Zodat we met elkaar toewerken naar een gemeente van ons allemaal. Dit vraagt iets van ons als gemeente.

De gemeenteraad van Kaag en Braassem heeft in het Raadsakkoord 2022 -2026 de ambitie gesteld om actief en vernieuwend te zijn op het gebied van participatie. De gemeenteraad heeft met het vaststellen van het College Uitvoeringsprogramma (CUP), CUP 2.0 'Samen bouwen we verder' en de twee C&K-avonden een uitvoeringsprogramma vastgesteld waar de ambities in verwerkt zijn en waarin per thema is aangegeven waar we extra in gaan investeren; participatie is een van deze thema's.

Samenvatting

Het ontwikkelprogramma participatie brengt de relevante informatie over participatie samen en betreft een uitwerking om te komen tot concrete doelen en acties voor het realiseren van de visie die we als gemeente hebben op participatie. Dit ontwikkelprogramma brengt de structuur waarbij we het leerproces van participatie professionaliseren. Hierbij sluiten we aan bij wat we nu al (goed) doen en bieden we de structuur om met elkaar beter te worden.

Het ontwikkelprogramma beschrijft wat wij als gemeente verstaan onder participatie en op welke manier collega's ervaren hoe er wordt samengewerkt met de inwoners. De visie en doelstellingen op participatie zijn uiteengezet en er wordt stilgestaan bij de verschillende rollen die wij als gemeente innemen bij een opgave. Op welke manier geven we hier invulling aan? Van welke instrumenten maken wij gebruik en welke vormen participatie onderscheiden we? Vanuit de gewenste bewegingen komen we tot een prioritering waar we ons de komende jaren als gemeente voor willen inzetten. Waar samenwerking met inwoners en organisaties centraal staat en we continu streven naar de meest passende samenwerking. Of het nu gaat om de toegepaste werkwijze, de oplevering van een product of de aanscherping van een visie.

Inleiding

In het raadsakkoord zijn de koers en ambities geformuleerd op het gebied van participatie. Als gemeente zetten we al jaren hier op in. In het verleden werd participatie strikt beschouwd als een onderdeel binnen de opgave of domeinen. Als gemeente beter worden in participatie is een leerproces dat we als college, raad, ambtelijke organisatie en inwoners doorlopen en dat met vallen en opstaan gepaard gaat. Er zijn mooie resultaten behaald, zoals de samenwerking bij het Sportpad en de totstandkoming van de Omgevingsvisie. Ook is er wel eens kritiek op participatie, zoals bijvoorbeeld bij ruimtelijke initiatieven. Mede hierom hebben we recentelijk een werkwijzer participatie opgesteld, waarin de raad heeft meegedacht.

Vanuit het Raadsakkoord en CUP 2.0 is besloten te investeren in participatie om de doelstellingen die de raad heeft gesteld te behalen. Uit de bestaande documenten (Handleiding Participatief Werken, Omgevingsvisie, Raadsakkoord en CUP 2.0) en bespreking op de C&K-avond van 12 juni 2024, onderscheiden we de volgende doelstellingen:

- Doelstelling 1: Inwoners en belanghebbenden worden in een zo vroeg of passend mogelijk stadium betrokken bij beleidsvorming en -uitvoering om zo mee te denken, mee te beslissen, mee uit te voeren en/of mee te evalueren.
- Doelstelling 2: We staan open voor initiatieven uit de samenleving en we zijn duidelijk naar initiatiefnemers wat zij van ons kunnen verwachten.
- Doelstelling 3: We gaan als gemeente experimenteren, hierbij leren we van onze fouten en bieden we de ruimte dit openbaar te bespreken.

Vanuit de doelstellingen die we hebben gesteld voor participatie wordt de link gelegd met de gewenste bewegingen, zoals deze in het raadsakkoord alsook de omgevingsvisie staan. De 'hoe-vraag' is nog niet verder uitgewerkt dan wat eerder vastgesteld is. Dit ontwikkelprogramma geeft de aanzet tot een dynamische participatie-actielijst, waar continu wordt bepaald waar de prioriteiten liggen om tot uitvoering te komen. Dit maakt duidelijk wanneer we welke stappen als gemeente willen gaan nemen.

Het college stelt de gemeenteraad voor dit ontwikkelprogramma met prioriteiten vast te stellen voor de periode 2024 – 2026.

Argumenten

Het ontwikkelprogramma is opgebouwd in onderstaande sub-onderwerpen.

Huidige situatie

Het ontwikkelprogramma start met een analyse van de huidige situatie. In het najaar van 2023 heeft onderzoeksbureau Beaumont een intern onderzoek verricht naar participatie. Hieruit blijkt dat onze gemeente afgelopen jaren zichtbare stappen heeft gezet in het betrekken van inwoners bij initiatieven. Tegelijkertijd brengt dit ook de nodige uitdagingen met zich mee en is duidelijkheid gewenst in de definitie en procesgang van participatie. Er is behoefte aan interne kennisuitwisseling en een centraal informatiepunt voor het delen van werkwijzen, checklists en inspirerende voorbeelden. Inwoners en organisaties hebben behoefte aan duidelijkheid in de definitie participatie, de rol van participatie in een opgave en de mate van betrokkenheid.

We willen samenwerking verder uitdragen en stimuleren tussen organisaties, inwoners en gemeente, vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid maar ieder vanuit zijn eigen rol. Deze rol kan per opgave, per thema of per taak verschillen. Nieuwe opgaven kunnen erbij komen, uitdagingen kunnen veranderen, of inwoners kunnen het initiatief (tussentijds) overnemen. Veelal wordt een combinatie van inwoner- en overheidsparticipatie toegepast in de verschillende fasen van een opgave. Daarin

maken we onderscheid in samen denken, samen besluiten, samen doen en samen evalueren. Het informeren van elkaar, ofwel communiceren en 'mee weten', zien wij niet als een aparte participatievorm, maar loopt als rode draad door de verschillende vormen van participatie waar het onlosmakelijk mee is verbonden.

Participatievisie

We staan stil bij de visie die we als gemeente hebben op participatie. Met name de rol van de gemeente staat centraal. Er worden steeds meer ideeën en projecten uitgevoerd waar de gemeente (bewust) een (zeer) beperkte rol heeft en er zijn initiatieven gestart die volledig buiten de gemeente om worden georganiseerd. Wij willen als gemeente onze inwoners de ruimte bieden, zodat zij vanuit hun eigen verantwoordelijkheid kunnen meewerken aan een breed gedragen en goed antwoord op vraagstukken die in de eigen omgeving spelen.

Het beleggen van eigenaarschap daar waar deze hoort, bij gemeente, inwoners en/of organisaties, kent een aantal voordelen, welke afhankelijk zijn van het type opgave:

- Saamhorigheidsgevoel: de gemeente is van de inwoners.
- Vertrouwen in de inwoners, zorgt voor vertrouwen in de overheid.
- Betere besluitvorming, omdat het plan of de opgave gedragen wordt door de inwoners of organisaties die hier energie in willen steken en/of inhoudelijke expertise in hebben.
- Bijdragen aan het behalen van doelstellingen bijvoorbeeld op het gebied van duurzaamheid, gezondheid en wonen.

Doelstellingen, gewenste bewegingen en prioriteiten

Tijdens de Context & Kaders-avond op 12 juni 2024 zijn de doelstellingen op participatie geconcretiseerd. Tegelijkertijd zijn deze nog vrij abstract. Vanuit deze doelstellingen leggen we de link naar de gewenste bewegingen (ook wel basisprincipes), om vervolgens tot concrete prioriteiten te komen die uitgevoerd kunnen worden.

Acties die een hoge urgentie kennen en op de korte termijn kunnen worden uitgevoerd krijgen veel prioriteit en worden op korte termijn opgepakt of zijn reeds in ontwikkeling. Zo is de werkwijzer participatie onder de Omgevingswet met input van belanghebbenden intern, extern en gemeenteraad in de eerste helft van 2024 ontwikkeld. Daarnaast wordt er gewerkt aan acties die een wat langere termijn kennen. Op basis van de huidige bezetting en de middelen die we als gemeente hebben gaan we ons op de komende prioriteiten focussen.

- Opstellen van een stappenplan of werkwijzer waarmee intern per project of opgave de juiste samenwerking kan worden opgesteld, waarbij het initiatief bij de gemeente ligt.
- Inrichting van een (digitaal) informatiepunt voor inwoners over participatie. Hierin zullen we informatie delen over hoe wij als gemeente werken en welke ambities we hebben op het gebied van participatie. Ook kunnen we vanuit deze plek verwijzen naar relevante pagina's, zoals specifieke projecten als de Omgevingswet of participatie-gerelateerde documenten zoals een werkwijzer.
- Bespreken, afstemmen en implementeren wat de rol van de gemeente is bij participatie in welke fase.
- Omgevingsvisie 2025 actualiseren en daarin hoofdstuk 1 Samenwerken, onze visie op samenwerken, herijken welke tevens als rode draad door de andere thema's heen loopt.
- Als gemeentelijke organisatie beter kunnen inspelen op initiatieven vanuit de inwoners. Het inzichtelijk maken van het proces dat moet worden doorlopen wanneer een initiatief wordt ingediend, verduidelijken welke rol de gemeente heeft passend bij een initiatief.

- Proactief contact onderhouden met belangengroepen, verenigingen, ondernemers en inwoners over maatschappelijke initiatieven vanuit de samenleving. Met als doel het ophalen van de behoeften, en hiermee de verbinding leggen tussen wat er buiten speelt met relevante afdelingen of collega's binnen de gemeente.

Kanttekeningen

Het verleggen van eigenaarschap en regie van initiatieven van gemeente naar inwoners kan zorgen voor een spanningsveld. Het overdragen van verantwoordelijkheid betekent loslaten aan de andere kant. Als gemeente, maar ook als inwoner, zullen we dit moeten beschouwen als een leerproces waarin we elkaar ondersteunen, met elkaar samenwerken en waarin we continue blijven evalueren en bijstellen waar nodig. Leren van onze fouten en de ruimte bieden dit openbaar te bespreken is een belangrijk onderdeel van het proces.

Een goed doorlopen participatieproces betekent niet het verkrijgen van draagvlak. Wel kan dit een uitkomst zijn van het proces wat is doorlopen. Toch zijn en blijven er veel situaties zich voordoen waar verschillende meningen en ideeën zijn. Het op een juiste manier organiseren van de participatie resulteert hier niet in draagvlak. Wel kan dit bijdragen aan de bewustwording, een betere belangenafweging, het verhogen van de kwaliteit van het plan, of bijvoorbeeld het verleggen of uitbreiden van eigenaarschap.

Niet bij alle werkzaamheden en taken van de gemeente wordt er geparticipeerd. Wanneer er geen ruimte is in een opgave of project om aanpassingen te doen en 'mee te denken', zal er niet worden geparticipeerd. Hierbij hebben we het over informeren en niet participeren. Dit komt met name voor bij taken die horen bij de rechtmatige overheid.

Risico's

Het risico bestaat dat het bij vaststelling van dit ontwikkelprogramma lijkt dat alles rondom participatie op orde is. Echter is participatie geen exacte wetenschap en komen er geen berekeningen aan te pas. Dit document neemt dan ook niet het gesprek en de discussie over participatie weg; het vormt de basis van onze houding en werkwijze.

Duurzaamheid

De gemeente kan de duurzaamheidsdoelstellingen of ambities die zijn gesteld zeker niet alleen behalen. Hierbij zijn we in belangrijke mate afhankelijk van de initiatieven in onze kernen. We beschouwen dit voorstel als randvoorwaardelijk voor het realiseren van doelstellingen van de gemeente, niet alleen op het gebied van duurzaamheid.

Participatie en inspraak

Om te komen tot een eerste concept van het ontwikkelprogramma is de nodige documentatie gebruikt, waar in het verleden op geparticipeerd is. Bij de samenvoeging van alle documentatie in het ontwikkelprogramma, vonden we het belangrijk gebruik te maken van lokale expertise. De conceptversie van het ontwikkelprogramma is met een aantal inwoners gedeeld die feedback hebben gegeven. Naar aanleiding hiervan hebben we verduidelijkt welke doelen we nastreven met participatie, wanneer we spreken van succes en hebben een aantal tekstuele aanpassingen verwerkt. Ook zijn er vragen gesteld over de oplevering van concrete documenten en producten. Bij deze maar ook soortgelijke vragen is verwezen naar de prioriteiten waarin concrete resultaten opgeleverd zullen worden.

Financiële consequenties

Er zijn geen aanvullende financiële consequenties verbonden aan het vaststellen van dit ontwikkelprogramma. De prioriteiten die we stellen passen binnen de huidige investeringen en middelen. Wel is de kans aanwezig dat er in de toekomst financiële middelen nodig zijn om op de

juiste manier invulling te kunnen geven aan de acties. Als voorbeeld: het kan een conclusie zijn dat de huidige participatie-instrumenten niet voldoende aansluiten bij de behoefte van de gemeente en inwoners, waarbij de mogelijkheid bestaat dat er nieuwe instrumenten geselecteerd gaan worden die beter aansluiten en mogelijk andere kosten met zich mee gaan brengen. Indien nodig komen we hiervoor terug bij de raad.

Regio

Voor de totstandkoming van het ontwikkelprogramma is niet samengewerkt met regionale partners. Wel hebben gesprekken met andere gemeenten en inspiratie documentatie van de VNG en Relevant Gesprek gezorgd voor input van het ontwikkelprogramma.

Evaluatie

We rapporteren over de voortgang van de acties in de reguliere P&C-cyclus. Het ontwikkelprogramma zal aan het einde van de bestuursperiode geëvalueerd worden, zodat we richting de nieuwe bestuursperiode (vanaf 2026) leren van de opgedane lessen uit het ontwikkelprogramma.

Roelofarendsveen, 17-9-2024

Burgemeester en wethouders van Kaag en Braassem,

de gemeentesecretaris,

J.J. Démoed

de burgemeester,

A. Heijstee-Bolt

Bijlagen behorend bij het voorstel

1. Ontwikkelprogramma Participatie Gemeente Kaag en Braassem